

"De Vreedzame School" in de praktijk

Over het werken aan een schoolcultuur, waarin verantwoordelijkheidsgevoel, betrokkenheid op elkaar en conflictoplossing centraal staan.

Theo Thijssen schreef ooit: "Op school leer je lezen, schrijven en nog wat kleine dingetjes." Over die kleine dingetjes wil ik het in dit artikel hebben.

Er wordt nogal wat gevraagd van scholen op het ogenblik. Zeker nu de maatschappelijke problemen rondom *geweld* en *onveiligheid* de scholen binnendringen. Op sommige plekken in het land komt het dagelijks voor dat een (vrouwelijke) leerkracht wordt uitgescholden voor "kutwijf". Er wordt wat geplaagd, gepest, gescholden, geroddeld, bedreigd en gevochten. En soms – zo hebben we moeten constateren – wordt er zelfs geschoten!

Als oplossing wordt al gauw naar de *opvoedende kracht van de school* gekeken. Wat ambitieus misschien?

Programma

Methodes

Toch kan een school een belangrijke bijdrage leveren aan de *sociale en emotionele intelligentie* van kinderen. En daarmee misschien ook wel aan een wat prettigere samenleving. Veel scholen besteden in toenemende mate aandacht aan de *sociaal-emotionele ontwikkeling* van kinderen. *De veilige school* is ook een belangrijk thema.

Met behulp van methodes als *Leefstijl voor jongeren* (Stichting Lions-Quest Nederland, Amstelveen) en *Kinderen en... hun sociale talenten* (Uitgeverij Kwintessens, Hilversum; auteurs: CED-groep, Rotterdam) kan aandacht worden besteed aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen.

Werken aan de schoolcultuur

Naast de genoemde methodes is door het *Schooladviescentrum (SAC) Utrecht* de afgelopen jaren een programma ontwikkeld, waarmee het *sociale en emotionele klimaat* in de klas en op school verbeterd kan worden. Dit programma – *De Vreedzame School* – werkt aan een schoolcultuur, waarin het *verantwoordelijkheidsgevoel* van kinderen toeneemt en kinderen met plezier naar school gaan. Een schoolcultuur, waarin ook sprake is van een *grote betrokkenheid op elkaar* en waarin leerlingen hun *conflicten zélf* (of met behulp van medeleerlingen) oplossen.

Aantoonbare verbetering

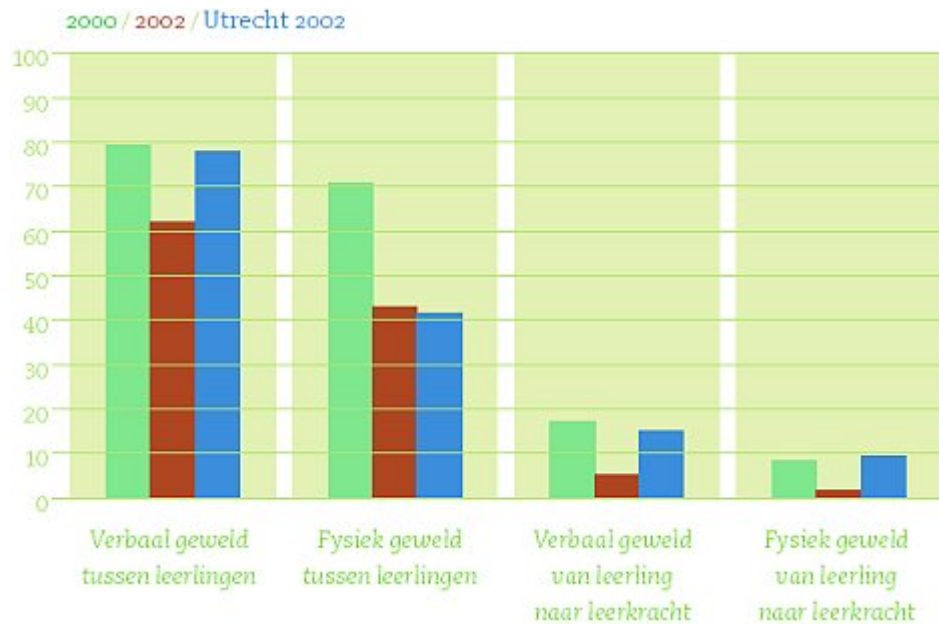
Momenteel werken 23 scholen in Utrecht met het programma *De Vreedzame School*. En buiten Utrecht is er een groeiend aantal scholen dat ermee werkt. (Op dit moment zijn dat er 25.)

Op de acht scholen die in 2002 al twee jaar of langer met *De Vreedzame School* bezig waren, bleek uit de gegevens van de jaarlijks op alle Utrechtse basisscholen af te nemen *Veiligheidsthermometer* dat het klimaat significant verbeterde. Fysiek en verbaal geweld verminderde aanmerkelijk. Het personeel was veel tevredener over het

oplossen van conflicten tussen leerlingen, maar ook tussen leerlingen en leerkrachten en tussen leerkrachten en ouders. *De Vreedzame School* werkt dus!

Voorbeeld ter illustratie

Eén voorbeeld ter illustratie. In onderstaande *grafiek* (zie *figuur 1*) is een vergelijking gemaakt van de scores van “vreedzame scholen” in oktober 2000, diezelfde scholen twee jaar later én alle Utrechtse basisscholen in oktober 2002. De scores betreffen het percentage leerkrachten, dat aangeeft dat er *regelmatig (of vaak) sprake is van verbaal en fysiek geweld tussen leerlingen én verbaal en fysiek geweld tussen leerlingen en leerkrachten*.

Figuur 1: vergelijkende scores

Hoe werkt “De Vreedzame School”?

Interactieve lessenserie

De Vreedzame School is geen methode met louter lessen. Er is wel een *lessenserie*. Maar die beschouwen we als een kapstok, waaraan de school houvast heeft en die een zekere mate van continuïteit garandeert.

De lessenserie bestaat uit *interactieve lessen* voor *alle groepen* rondom het *centrale thema: het oplossen van conflicten zonder geweld*. Ook *sociale vaardigheden* die daar een voorwaarde voor zijn, komen aan bod. De lessen worden door de groepsleerkracht gegeven.

En verder...

In het verlengde van de lessen realiseert het schoolteam een *sociaal klimaat*, dat de school tot *gemeenschap* maakt, waarin iedereen zich *medeverantwoordelijk, thuis en betrokken* voelt. Dit gebeurt door:

- *training van het schoolteam;*
- *coaching van leerkrachten;*
- *het opleiden en invoeren van leerlingmediatoren;*
- *workshops voor ouders.*

De inhoud van de lessen

Blok 1: een positieve klas

In dit blok staan de lessen in het teken van het creëren van een positief klimaat in de klas. Samen met de leerlingen maken we afspraken over hoe we met elkaar omgaan in de klas. Leerlingen bedenken zelf taken en verantwoordelijkheden.

Blok 2: conflicten zelf oplossen

Hierin leren de leerlingen het begrip “conflict”. En ze krijgen zicht op hoe je kunt reageren op een conflict. Na dit blok verwachten we van de leerlingen dat ze zélf – met behulp van een heel eenvoudig stappenplan – hun conflicten oplossen.

Blok 3: communicatie

Goede communicatie is de sleutel tot het oplossen en voorkomen van conflicten. In dit blok besteden we onder andere aandacht aan de rol van misverstanden, het je kunnen verplaatsen in het gezichtspunt van een ander, actief luisteren en samenvatten.

Blok 4: gevoelens

In dit blok worden verschillende, belangrijke vaardigheden voor conflictoplossing geleerd, waaronder het herkennen van je eigen gevoelens (en erover kunnen vertellen) en het erkennen en accepteren van de gevoelens van een ander.

Blok 5: mediatie

In dit blok wordt het begrip “mediatie” aangeboden en wordt in de bovenbouw het “stappenplan voor mediatie” geïntroduceerd en geoefend. Vaardigheden uit de voorgaande blokken worden geïntegreerd.

Blok 6: anders en toch samen

Veel conflicten komen voort uit een vooroordeel ten aanzien van verschillen. In dit blok staan samenwerken en het waarderen van verschillen centraal.

De lessenserie

De lessenserie bestaat dus uit zes blokken, die elk ongeveer zes lessen omvatten. In totaal zijn dat dus 36 lessen. Blok 1 heeft onderstaande lessen:

Overzicht blok 1: een positieve klas

Les 1 *Elkaar beter leren kennen*

Les 2 *Goed en slecht luisteren*

Les 3 *Opstokers en afbrekers*

Les 4 *Respecteren van verschillen*

Les 5 *Samen regels en afspraken maken*

Les 6 Nakomen van afspraken

Oefenen en bespreken

In les 3 worden de begrippen *opstekers* en *afbrekers* behandeld. Dit gebeurt door een verhaal te vertellen over een meisje, dat de hele dag door “afbrekers” te horen krijgt. Met de kinderen wordt besproken hoe ze denken dat dat meisje zich voelt. En hoe het zou zijn als ze de hele dag “opstekers” te horen krijgt. Dat wordt geoefend. En ook besproken.

Toepassen

Het gaat er natuurlijk om dat de leerkracht toepast wat in de lessen aangeboden wordt. En wel in elke geschikte situatie die zich maar voordoet. Als iemand bijvoorbeeld een les over “opstekers” heeft gegeven, dan is het noodzakelijk dat hij (of zij) daarmee in de periode daarna elke dag iets doet. In de *lesmap* worden de lessen dan ook altijd gevolgd door *suggesties voor toepassing*.

Blok 2: conflicten zelf oplossen

Korte voorbeeldbeschrijving

We kunnen in dit artikel niet alle blokken behandelen. Nog één voorbeeld uit *blok 2*. In blok 2 leren de leerlingen hoe ze zelf *conflicten* op kunnen lossen. Ze leren wat *win-winoplossingen* zijn, wat een *misverstand* is, hoe je je in het *gezichtspunt van een ander* kunt verplaatsen, enzovoort.

Conflicthermometer

Tijdens dit blok kan een school werken met een *conflicthermometer*. Er komt dan een grote thermometer in de hal te hangen, waarop het aantal conflicten op het schoolplein wordt bijgehouden. De resultaten worden uitgedrukt in een *grafiek*, die eveneens in de hal hangt.

Figuur 2: conflicten op het schoolplein

Aanvullende maatregelen

- In de klassen wordt dan met de *leerlingen* besproken:

- het doel van de conflictthermometer;
- wat er verwacht wordt van de kinderen;
- de vraag hoe ze het aantal conflicten kunnen terugdringen;
- de vooruitgang.
- Met het *team* kan worden gesproken over welke *aanvullende maatregelen* er nodig zijn. Ik noem bijvoorbeeld:
 - Hoeveel mensen lopen pleinwacht?
 - Op welk moment is de pleinwacht buiten?
 - Wat doet de pleinwacht?
 - Zijn er voldoende speelmaterialen?
 - Zijn er regels over het plein?
 - Zijn die regels met de leerlingen opgesteld?
 - Zijn ze duidelijk? Enzovoort.

Stappenplan

Blok 2 eindigt met een *zeer simpel stappenplan*, dat in de klas wordt opgehangen. Na blok 2 wordt van de kinderen verwacht dat ze – als ze een conflict hebben – het eerst zélf proberen op te lossen aan de hand van dat stappenplan. Dit stappenplan (zie hierna) wordt gedurende het programma verder uitgebreid.

PRAAT HET UIT!

- 1 STOP! Afkoelen!
- 2 Zet je gele pet op.
Praat en luister: wat willen jullie allebei?
- 3 Bedenk zo veel mogelijk oplossingen voor het probleem.
- 4 Kies een win-winoplossing.
Maak een plan en voer het uit!

Waarom conflictoplossing?

Meer dan alleen conflictoplossing

Iemand zei eens tegen mij: “Als je gereedschap altijd een hamer is, dan wordt elk probleem een spijker.” En daar zit wat in. Vertaald naar *De Vreedzame School*: als je het programma van *De Vreedzame School* – waarin conflictoplossing centraal staat – telkens weer als remedie ziet voor alle problemen, dan is je aanpak wel erg eenzijdig. En misschien is dat zo. Maar het bijzondere van *De Vreedzame School* is dat er veel meer aan bod komt dan alleen maar conflictoplossing.

Behalve *training in conflictoplossingsvaardigheden* leren alle betrokkenen in de school *op een positieve manier met elkaar om te gaan*, doordat de school een hoge standaard neerzet wat betreft het gedrag ten opzichte van elkaar. Ook staat het *vergroten van de verantwoordelijkheid van leerlingen voor de klas en de school* centraal. Leerlingen leren zélf verantwoordelijkheid te nemen voor het *klimaat* in klas en school. *Peer mediation (conflictbemiddeling door leeftijdgenoten)* is het meest tastbare resultaat hiervan. Speciaal opgeleide leerlingen uit de hogere groepen functioneren als *bemiddelaars bij conflicten*. Elke dag heeft een tweetal “dienst”. En ze hebben meestal tijdens de pauze ook speciale hesjes aan (of iets dergelijks).

Resultaten

- Het resultaat is dat het *klimaat* in de school verandert:
 - Kinderen zijn veel beter aanspreekbaar op hun eigen verantwoordelijkheid.

– Ze voelen zich gehoord en gezien. Ze krijgen een stem.

– En leerkrachten hebben een kapstok om kinderen (én ouders) ook vaker en duidelijker aan te spreken op hun gedrag.

- Doordat alle teamleden in de school van de leerlingen (maar óók van collega's en van ouders) verwachten dat ze een conflict altijd oplossen, ontstaat er een soort *vanzelfsprekendheid*: “*Zó doen we dat hier op school. Een conflict lossen we op. En wel op zo'n manier dat beide partijen tevreden zijn.*”

- Kinderen (en leerkrachten) leren dat een conflict iets anders is dan ruzie. Conflicten zullen er altijd zijn. En die bieden kansen om te groeien. Bovendien worden conflicten écht opgelost (en sudderen niet door) als leerlingen dit zélf doen.

- Uit buitenlands onderzoek – en door de indruk van Utrechtse scholen bevestigd – blijkt dat ook de *leerprestaties* omhooggaan. Omdat een leerkracht steeds minder tijd kwijt is aan sociale onrust, wordt er een klimaat geschapen, waarin veel meer tijd en ruimte is om te leren en te werken.

Tot slot

Wilt u ook het sociale en emotionele klimaat in uw klas en op uw school écht verbeteren? Dan heeft dit artikel u zeker op het spoor gezet. *Veel succes!*

Literatuur

- *De Vreedzame School*, SAC, Utrecht.

- *Leefstijl voor jongeren*, Stichting Lions-Quest Nederland, Amstelveen.

- *Kinderen en... hun sociale talenten*, Kwintessens/CED, Hilversum/Rotterdam.